

**ABDÜLMECİD B. NASÛH ET-TOSYAVÎ EL-AMÂSÎ (Ö. 996/1588) VE
‘ARAFÂTÛ’L- ‘ÂRİFÎN İSİMLİ ESERİ**

Gönderim Tarihi: 10.10.2018

Kabul Tarihi: 08.11.2018

Hasan Yerkazan

Dr. Öğr. Üyesi, Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Hadis Anabilim Dalı

Dr. Assistant Professor, Amasya University, Faculty of Theology,
Department of Hadith
Amasya, Turkey

hasanyerkazan@gmail.com

orcid.org/0000-0001-8673-0546

Öz

Kırk hadîs, hadîs edebiyatından en çok eser yazılan alanlardan biridir. Hadîs ve hadîs ilimleri ile iştiğal eden birçok âlimin kırk hadîs çalışması bulunmaktadır. Kırk hadîs edebiyatına katkıda bulunan âlimlerden biri de XVI. yüzyıl Osmanlı müelliflerinden Abdülmecîd b. Nasûh b. İsrâîl’dir (ö. 996/1588). Farklı ilim dallarında kendini yetiştiren Abdülmecîd Efendi, tefsîr, hadîs, fıkıh, tasavvuf, eğitim, edebiyat ve ahlâk gibi sahalarda çok sayıda eser kaleme almıştır. Bu makalede, Abdülmecîd Efendi’nin ‘*Arafâtü’l- ‘ârifîn li’l-vukûf fi mevâkifi ‘ibâdeti rabbi’l- ‘âlemîn fi ehâdîsi Seyyidi’l-murselîn* isimli kırk hadîs çalışması incelenmiştir. Bu eser bir kırk hadîs derlemesi olmasına rağmen içerisinde otuz dokuz hadîs nakledilmiştir. Müellif tarafından herbir hadîsin XVI. yüzyıl Osmanlı Türkçesi ile manzûm ve mensûr tercümesi yapılmıştır. Hadîslerin daha iyi anlaşılması sağlamak amacıyla bazı kelâm, fıkıh, tasavvuf, ahlâk ve hadîs konularına değinilmiştir. Birkaç rivâyet dışında bu eserdeki hadîslerin kâhir ekseriyetinin *Sahîhayn*’dan nakledilmiş olduğu görülmüştür. Ayrıca bu çalışmada, ‘*Arafâtü’l- ‘ârifîn*’deki manzûm hadîs tercümelerinin transkripsiyonu yapılmış ve vezinleri hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hadîs, Kırk Hadîs, Manzûm, Abdülmecid b. Nasûh, Amasya.

Abdülmecîd b. Nasûh at-Tosyavî al-Amâsî (d. 996/1588) and His Work

‘Arafâtü’l- ‘Ârifîn

Abstract

“Forty hadith” is one of the field in which most written works in the Hadith literature. Many scholars who have been engaged in the Hadith sciences have at least one forty hadith compilations. One of the scholars who contributed to forty

hadith literature is Abdulmecîd b. Nasûh b. Israel (d. 996/1588) who was one of the Ottoman writers in the sixteenth century. Abdulmecîd, who educated himself in different disciplines, wrote many books on fields such as tafsîr, hadith, fiqh, sufism, education, literature and morality. Forty hadith work of Abdulmecîd named 'Arafâtü'l-ârifîn li'l-vukûf fi mevâkıfi 'ibâdeti rabbi'l-âlemîn fi ehâdîsi Seyyidi'l-murselîn have been examined in this article. Although this work was a collection of forty hadiths, one hadith was omitted and thirty-nine hadiths were narrated. Each hadith was translated by the author with the sixteenth century Ottoman Turkish as poetry and prose. Some of the terms of theology, fiqh and hadith were discussed in order to provide a better understanding of the hadiths. It was seen that the hadiths of this work were narrated mostly from *Sahîhayn* except for a few. Poetic translation of the hadiths of *Arafâtü'l-ârifîn* were also transcribed and given about their measures (vezin) in this study.

Keywords: Hadith, Forty Hadith, Poetic, Abdulmecîd b. Nasûh, Amasia.

Giriş

Hadîs edebiyatı tarihine bakıldığında en çok eser yazılan alanlardan biri de kırk hadîs türü çalışmalar olduğu görülmektedir. Hadîs ilimleriyle ilgilenen birçok âlimin bir veya birden fazla kırk hadîs çalışması bulunmaktadır.¹ Bu tür eserlerin kaleme alınmasında Hz. Peygamber'in (sav) "Ümmetim içinde dinî işlere dair kırk hadîs ezberleyen kişiyi Allah Teâla kıyamet gününde fakîhler ve âlimler arasında diriltir."² hadîsi etkili olmuştur.

'Arafâtü'l-ârifîn li'l-vukûf fi mevâkıfi 'ibâdeti rabbi'l-âlemîn fi ehâdîsi Seyyidi'l-murselîn isimli eser de bir kırk hadîs çalışması olup XVI. yüzyıl Osmanlı müelliflerinden Abdülmeçîd b. Nasûh b. İsrâîl el-Amâsî el-Tosyavî (ö. 996/1588) tarafından kaleme alınmıştır.

Bu çalışmada, Abdülmeçîd b. Nasûh'un hayatı, 'Arafâtü'l-ârifîn'in özellikleri, bu eserde nakledilen hadîslerin sıhhat ve kaynak değeri tetkik edilmiş ve manzûm kırk hadîs tercümelerinin transkripsiyonu yapılmıştır.

¹ Kırk hadîs çalışmaları hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Abdülkadir Karahan, *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991); Selahattin Yıldırım, *Osmanlı'da Kırk Hadis Çalışmaları* (İstanbul: Osmanlı Hadis Araştırmaları, 2000); M. Yaşar Kandemir, "Kırk Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25: 467-70.

² Bu rivâyet zayıf olarak değerlendirilmiştir. Bk. Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh İbn Abdilber en-Nemrî, *Câmi'u beyâni'l-ilm ve fağlihi*, thk. Ebü'l-Eşbal ez-Züheyri (Demmâm: Dâru İbni'l-Cevzi, 1994), 1: 192-199; Ebü'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed ed-Dâreğutni, *el-İlelü'l-vâride fi'l-ehâdîsi'n-nebeviyye*, thk. Mahfûz Rahman Zeynullah (Riyad: Dâru Tayyibe, 1985), 6: 33.

1. Hayatı

XVI. yüzyıl Osmanlı müelliflerinden olan Abdülmeçid b. Nasûh b. İsrâîl el-Amâsî el-Tosyavî, hadîs, fıkıh, tefsir, tasavvuf, kelâm ve edebiyat gibi çeşitli ilim dallarında kendisini yetiştirmiş ve farklı alanlarda elliden fazla eser kaleme almış bir âlimdir. Hayatı hakkında kaynaklarda detaylı bilgi bulunmamaktadır. Babası âlim ve sâlih bir kimse olarak bilinen ve Zeyniyye tarikatı şeyhlerinden Tosyalı Şeyh Nasûh Efendi'dir. Şeyh Nasûh, Taceddin Karamânî'nin hizmetine girmiş ve Safiyyüddîn Efendi'den sonra tarikat şeyhi olmuştur.³ Abdülmeçid Efendi, babasının içinde bulunduğu konumdan dolayı tasavvufî bir çevre ve atmosferde büyümüştür.

Hadîs, tefsir, tasavvuf, fıkıh, kelâm ile ilgili çok sayıda eser kaleme alan Abdülmeçid b. Nasûh Efendi'nin tespit edilebildiği kadarıyla hadîs sahasında yazmış olduğu eserlerinin isimleri şöyledir: *Safâu's-sâlihîn, Sürûru'n-nâzirîn, Riyazu's-sâlimîn, Tekmiletü'l-beyân, 'Arafâtü'l-ârifin, Mecmâ'u'l-fedâil ve Menbau'l-hasâil ve Erbaün hadîsen*.⁴

Abdülmeçid Efendinin vefat tarihi konusunda bir ihtilaf söz konusudur. 954/1547,⁵ 960/1552,⁶ 973/1565⁷ ve 996/1587⁸ şeklinde farklı tarihler verilmiştir. Ancak kaleme aldığı eserlerin ferağ kayıtlarında yer alan tarihî bilgilerine göre, 996/1587'de vefat ettiğine dair verilen bilgi daha uygun görünmektedir. Ayrıca Abdülmeçid Efendi isim benzerliğinden dolayı kendisinde yaklaşık bir asır önce yaşamış olan Lâdikli Abdülmeçid b. Nasûh b. İsrâîl (ö. 887/1482) ile de karıştırılmaktadır.⁹

³ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri* (İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1333), 1: 113.

⁴ Eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ufuk Hayta, *Abdülmeçid b. Nasûh Tosyevî'nin (ö. 1588) Hayatı, Eserleri ve el-Hüdâ ve'l-Felâh Adlı Tefsir Risâlesinin Tahkîki* (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2008), 20-44; İsmet Aktürk, *Abdülmeçid b. Nasûh'un Hadisçiliği ve Sürûru'n-Nâzirîn Adlı Risalesindeki Hadislerin Tahrîci* (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2013), 6-41.

⁵ Ahmed b. Muhammed Edirnevî, *Tabakâtü'l-müfessirîn*, thk. Süleyman b. Salih el-Huzey (Medine: Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, 1997), 383.

⁶ İsmail b. Muhammed Emîn el-Bağdâdî, *Hediyetü'l-ârifin esmâü'l-müellifîn ve âsârü'l-musannifîn* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951), 1: 620.

⁷ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1: 113.

⁸ İsmail b. Muhammed Emîn el-Bağdâdî, *İzâhü'l-meknûn fi zeyli 'alâ Keşfi'z-zünûn an esâmi'u'l-kütübi ve'l-fünûn* (Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabiyye, ts.), 3: 90; Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemü'l-müellifîn* (Beyrut: Dâru ihyâi kütübi'l-arabiyye, ts.), 6: 171.

⁹ Bk. Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, 1: 254; Abdizâde Hüseyin Hüsameddin Yasar, *Amasya Tarihi*, Amasya Belediyesi Kütüphanesi, 3: 164, 7: 82, 11: 438, 12: 93.

2. Arafâtü'l-Ârifin ve Özellikleri

2.1. Nüsha Tavsifi ve Eserin Mukaddimesi

Tespit edilebildiği kadarıyla 'Arafâtü'l-ârifin'in iki yazma nüshası bulunmaktadır. Birinci nüsha, 978/1571 tarihinde kaleme alınmış olup İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Türkçe Yazmalar bölümünde 558 numaralı mecmuanın 122a-161b varakları arasında yer almaktadır. Müellif hattı olan bu nüsha kırk varaktır ve genellikle her bir sayfası on yedi satırdan oluşmaktadır. Diğer nüsha ise Süleymâniye Kütüphanesi Reşid Efendi bölümü 136 numarada kayıtlıdır. 1059/1649 tarihinde Hüseyin b. Hâfız tarafından istinsah edilmiştir.

Her iki nüshada da toplam 39 hadîs nakledilmiştir. 27. sırada bulunması gereken hadîs, atlanılarak 28. hadîsten devam edilmiştir. 'Arafâtü'l-ârifin'de birkaç istisna dışında her bir hadîsin şerhî ve manzûm tercümesi yapılmıştır. Hadîsler kırmızı mürekkeple; tercüme, şerh ve nazımlar ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Konu içerisinde nakledilen ve siyah mürekkeple yazılan hadîslerin üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Bazı sayfaların kenarında ise haşiyeler bulunmaktadır. Yirmi altıncı hadîse kadar her bir bölümün kenarına ters ve çapraz bir şekilde konu başlığı eklenmiştir. Daha sonraki bölümlerde ise herhangi bir bilgi verilmemiştir.¹⁰

Abdülme'cîd Efendi besmeleden önce eserinin ön yüzünde (kapağında) kırk hadîsin faziletine dair şu beyitlere yer vermiştir:

*Her ki ide bu erba'ine niğâh
Lutf idüp ona ol Ğaniyu'llâh*

*Bab-ı in'âmını idüp meftûh
Kıla şadrını nûr-la meşrûh*

*'İlm u 'irfâne anı mahzen ide
Cennet-i 'adni aña mesken ide*

*Kıla nûr-ı cemâliyle cemîl
Ola lutf-ı hemîşe aña cezîl.¹¹*

¹⁰ 26. hadîsten sonraki hadîslerin başlıkları konunun içeriğine uygun olarak tarafımızca verilmiştir.

¹¹ Abdülme'cîd b. Nasûh b. İsrâîl el-Amasî, 'Arafâtü'l-ârifin li'l-vukûf fi mevâkıfi 'ibâdeti rabbi'l-âlemîn fi eĥâdîsij Seyyidi'l-murselîn, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, 987/1571, 122.

Abdülmeccid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve ‘Arafâtü’l- ‘Ârifin İsimli Eseri |123

Eserin mukaddime kısmı ise şöyledir:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ﴿ وَمَنْ يَّعْتَصِم بِاللّٰهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ ﴿۱۲﴾

“Hamd bî-pâyân ol dâim ü deyyâne ki nev‘-i insânı şeref-i ‘irfânla şerefü’ş-şân idüp zümre-i ehl-i îmânı in‘âm ve ihsânla refi‘u’l-kader ve’l-mekân eyledi. Ve maqâm-ı bālâlarını yevm-i ‘ikâbda bâğ-ı cinân eyleyüp naşîb u rûzilerinî müşâhede-i cemâl bi’l-kemâl-i melik-i müste‘ân eyledi. Tesellâ-yı tecelli ile mesrûru’l-bâl ve’l-cinân eyleyüp şâdimân u handân eyledi. Nitekim naşş-ı Qur‘ânda Hazret-i Raḥmân bu müjdei ‘ayân eyleyüp böyle beyân eyledi ki:¹³ ﴿ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ﴿۱۳﴾

Ya‘nî şunlar ki erbâb-ı îmân ve aşhâb-ı ihsândur. Hüsna ki bâğ-ı cinândur. Ve ziyâde ki, müşâhede-i cemâl-ı mennândur. Onlar için lâıyk u erzândur. Ya‘nî şunlar ki dünyâda ehl-i tâ‘at u ibâdetdür. Yevm-i ‘uqbâde cennet ü ni‘met. Rû‘yet ü vuşlat. Onlar için maqarr u müşbitdür.

Nazm

*İlâhî eyleyüp sen bize ihsân
Bizi dünyâda ittin ehl-i îmân*

*Umarız yine ‘uqbâda idesen
Cinân-ı bâğın Hudâyâ bize erzân¹⁴*

*Tecellâ-i cemâliñle hem anda
İdesen ey Ğanî Haq bizi ferhân*

*Ve şalavât bî-gerân
Ol Habîb-i Raḥmâna ki*

*Zübde-i kevn ü mekân
Hulâsa-i ins u cândur*

*Ve ebyet-ü dârına mihmân
Ve risâlet tahtına sultândur.*

¹² “Kim Allah’a sımsıkı bağlanırsa, kesinlikle o, doğru yola iletilmiştir.” (Âl-i İmrân 3/101).

¹³ “Güzel iş yapanlara (karşılık olarak) daha güzeli ve bir de fazlası vardır.” (Yunus 10/101).

¹⁴ Abdülmeccid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 1b.

Nazm

*Ebyet-ü dārına mihmān olan maḥbūb bî-hemtā
Risālet taḥtına sultān olan mevşūf-ı “ev ednā”*

*Seniñdür kâbe kavseyne ‘urūc hem maḳām-ı kurb
Sen olmasañ yaradılmazdı ‘ālem ‘arş u ferş aşlā*

*Vücūd-ı pākiñle bil mazharıdır ‘ālem ü ādem
Seniñdür hem maḳām-ı ḥamd ü kurb-ı Ḥazret-i Mevlā*

*Ve daḫı anıñ āl ve aşḫābına
Ve zürriyāt u ensābınıñ ki*

*Anlara iktidā bā ‘is-i ihtidā
Sebeb-i ictibādır*

*Nitekim Ḥazreti Muḥammed Muştafa
Şallahu ‘aleyhi ve sellem buyurmuşdur:
“أصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم”¹⁵*

Nazm

*Bizden aşḫāb-ı āline anın
Bî-nihāye senā durud u in ‘ām*

*Mübtaḡa ey Ḥudā! Budur senden
Ḥubb-ı ashābı idesen in ‘ām*

*Ḳoyasen anlaru küllehu cennāte
Bulavuz baḡ-ı ḥuld u dār-ı selām.*

Ammā ba‘d hadīs-i saḫiḫ-i nebevîde mezkūr ve ḥaber-i şarīh-i Muştafā’da mestūrdur ki Ḥazret-i Muḥammed Muştafā ve ol menba‘-ı şıdḳ u şafa böyle iḫbār ve inbā eylemişdür ki:¹⁶

¹⁷ من حفظ على أمي أربعين حديثاً من أمر دينها كنت له شفيعاً يوم القيامة.

¹⁵ “Ashabım gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız, kurtuluşa erersiniz.”
Bk. İbn Abdilber, *Câmi ‘u beyâni’l- ‘ilm ve faḍlihi*, 2: 898.

¹⁶ Abdülmecîd b. Nasûh, *‘Arafâtü’l- ‘arifîn*, 2a.

Abdülmeçid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve 'Arafâtü'l- 'Ârifîn İsimli Eseri |125

Ya'nî şol kimse ki ümmetim üzerine kırk hadîs cem' eyleye ki ol hadîsler anların dinlerine tâbi' olüb 'uqbâlarına nâfi' ola, ben ol kimseye yevm-i kıyamette şefa'ât idüp müsteħakk-ı duħûl-i cennet eylerüm.

Vaktâki zümre-i 'ulemâ bu ni'met-i 'uzma ki, rûz-i kıyamette şefa'ât-ı Muştafa'dur. Anı istimâ' u isgâ iyledilerse lâ-cerem cenânlarında bu hâtırâ hâlecân eyledi ki bu keramet ü ni'mete mazhar olmağ için herbiri bir tavrı mu'teber ihtiyâr idüp cem'-i erba'în itmege 'azm-i mübîn eylediler. Şekera'llâhu Te'âla sa'yehum ve maqşadehum ve ce'ale'l-cennete mesyâhum ve maq'adehum. Bu 'abd-i 'alîl ve zelîl ki Abdülmeçîd b. Şeyh Nasûh b. İsrâil'dür. 'Ulemâ-yi 'izâmından bu emre ikdâm ve ihtimâmlarını göricek hâtır-ı fâtırına bu hâtır hâlecân eyledi ki, bu dâhî isti'ânet-i melik-i ğafûr ile anlarıñ nehcine mürûr u 'ubûr idüp emr-i dînde bir erba'în cem' ide ki aña sâmi' u nâzır olanlar ümîd ider ki anı du'â-i hayırla zâkir olup yevm-i 'uqbâda Perverdigâr-ı kâdir anlarıñ du'âsı berekatı ile¹⁸ anın seyyiat u hâfiâtinî sâtir u ğâfir olup müsteħakk-ı duħûl-i bâğ-ı cinân ve lâyıq u vuşûl-i ruh u reyhân ve huld u ridvân ola. Âmîn yâ Mucîbe'l-muteferri'în vallahu hüve'l-mu'înü'l-müste'ân ve 'aleyhi'l-i'timâd ve't-tüklân vemâ tevfiķi illa billah ve hüve ħasbunâ ve ni'me'l-mucîb."¹⁹

Mukaddimede Abdülmeçid Efendi, Allah'a dua etmenin yanı sıra bu eseri hangi saiklerle kaleme aldığını manzûm ve mensûr olarak izah etmeye çalışmıştır. Ayrıca burada eserin yazarı olarak kendi ismine de yer vermiştir.

Abdülmeçîd Efendi, eserini iki münacatla sonlandırmaktadır. Birinci münacatta genel ifadelerle Allah iltica edip dua ederken; ikinci münacatta ise bu eserin faydalı olmasını, hayırla anılmasını, günahlarının affını, ayıplarını örtülmesini, sevdikleriyle cennete girebilmeyi vs. Allah'tan niyaz etmektedir.²⁰ Aşağıda başlıklar halinde bu eser daha yakından tanıtılmaya çalışılacaktır.

2.2. Muhteva Tahlili

Abdülmeçîd Efendi, *Arafâtü'l- 'ârifîn'* de nakledilen hadîsler bağlamında kelâm, fıkıh, tasavvuf ve hadîs alanı ile ilgili birçok konuya değinmiştir. Aşağıda bu eserin muhteviyatı hakkında genel hatlarıyla bilgiler yer almaktadır.

¹⁷ "Ümmetinden kim dini konularda kırk hadîs ezberlese kıyamet günü ona şefaâtçı olurum." Bk. İbn Abdilber, *Câmi' u beyâni'l- 'ilm ve fağlihi*, 1: 192-199.

¹⁸ Abdülmeçîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l- 'ârifîn', 2b.

¹⁹ Abdülmeçîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l- 'ârifîn', 3a.

²⁰ Abdülmeçîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l- 'ârifîn', 40a-40b.

2.2.1. Kelâm Konularına Yer Vermesi

Abdülmeçîd Efendi, hadîsleri şerh ederken bazı kelâm konularına değinmiştir. Mesela, “*Ümmetinden Allah’a şirk koşmadan ölen kimse, zina etmiş ve hırsızlık yapmış olsa dahi cennete girecektir.*”²¹ hadîsini naklettikten sonra büyük günah işleyenin cennete girip giremeyeceği ile ilgili mezhepler arasında vuku bulan tartışmaya değinmiştir. Mu’tezile’nin mürtekb-i kebîrenin yani büyük günah işleyen bir kimsenin tevbe etmediği takdirde imân ve küfür arasında bir yerde olup cennete giremeyeceği ve yine aynı şekilde Hâricilere göre bu kimselerinin kâfir olduklarına dair düşüncelerini nakletmiştir. Daha sonra Ehl-i sünnete göre, büyük günah işleyenlerin, mü’min olup cennete girecekleri ile ilgili kanaatlerini belirtmiş ve bahse konu hadîsin Ehl-i Sünnetin düşüncesini desteklediğini ifade etmiştir. Ayrıca Ehl-Sünnetin görüşünün akıl ve nakille müsbit ve müeyyed olduğunu ifade etmiştir.²² Abdülmeçîd Efendi, büyük günah konusu dışında kelime-i tevhidi dil ile ikrâr kalp ile tasdik boyutu,²³ ecel-rızık meselesi,²⁴ göz değmesinin kader ile olan bağı,²⁵ imân-amel ilişkisi²⁶ gibi bazı kelâm konularına da eserinde yer vermiştir.

2.2.2. Fıkıh Konularına Yer Vermesi

Abdülmeçîd Efendi, hadîsleri şerh ederken bazı fikhî meseleleri ele almış ve konu ile ilgili olarak mezhep imamlarının görüşlerine yer vermiştir. Mesela, “*Sizden biri cuma günü imâm hutbe okumaya başladığında (mescide) gelse, iki rekât namaz kılsın.*”²⁷ hadîsini naklettikten sonra cuma günü imâm minberde hutbe okurken mescide giren bir kimse tahiyetu’l-mescid namazı kılar mı? kılmaz mı? konusunda mezheplerin görüşlerini nakletmiştir. İmâm Şâfiî (ö. 204/820) ve İmâm Ahmed b. Hanbel (ö. 241/855) bu hadîsi delil göstererek tahiyetu’l-mescid namazının kılınması gerektiğini; Ebû Hanife (ö. 150/767) ve İmâm Mâlik’in (ö. 179/795) ise bu halde namaz kılmanın mekruh ve hutbeyi dinlemenin vacip olduğuna dair görüşlerini aktarmıştır. Ebû Hanife ve İmâm Malik, “*İmâm hutbeye çıktığında ne namaz ne de kelâm*

²¹ Abdülmeçîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l-ârifîn*, 10b; Buhârî, “*Bedü’l-halk*”, 6; Müslim, “*İmân*”, 153.

²² Abdülmeçîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l-ârifîn*, 10b-11a.

²³ Abdülmeçîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l-ârifîn*, 14b.

²⁴ Abdülmeçîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l-ârifîn*, 39a.

²⁵ Abdülmeçîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l-ârifîn* 23a.

²⁶ Abdülmeçîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l-ârifîn*, 11b.

²⁷ Abdülmeçîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l-ârifîn*, 33a; Buhârî, “*Cuma*”, 30; Müslim, “*Cuma*”, 59.

Abdülmeçid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve ‘Arafâtü’l- ‘Ârifin İsimli Eseri |127 vardır.”²⁸ hadîsini delil kabul ettiklerini belirtmiştir. Abdülmeçid Efendi, bu durumda bu iki hadîsin, teâruz ve tesâkut ettiğini ve dolayısıyla hutbeyi dinlemenin vacip olduğunu ifade etmiştir.²⁹ Bu örnek dışında hayız döneminde ilişkinin cezası,³⁰ cinsel münasebet âdabı,³¹ şiir okumanın caiz olup olmadığı,³² farz namaz için kâmet getirildiğinde başka bir namazın kılınıp kılınması,³³ Cuma namazının akabinde kılınan nafîle namaz ve rekât sayısı,³⁴ cuma günü gusûl almanın vücûbiyeti³⁵ gibi fikhî konulara, nakletmiş olduğu hadîsler bağlamında yer vermiştir.

2.2.3. Tasavvufî Konulara Yer Vermesi

Abdülmeçid Efendi, mutasavvıfların seyr-i süluk sürecinde üzerinde önemle durdukları bazı konulara da ayrıntılı bir şekilde değinmiştir. Mesela, dilin âfeti ile ilgili “*Kim Allah’a ve ahiret gününe îmân ediyorsa ya hayır söylesin veya sussun.*”³⁶ hadîsini naklettikten sonra konu ile alakalı bazı kimselerin sözlerini ve şiirlerini nakletmiştir. Şöyle ki: Uzun süre konuşmayan bir hâkime (feylesof) “neden çoğunlukla sessiz duyuyorsun” denildiğinde “Allah Teâla iki kulak ve bir dil yaratmıştır ki, söz dinlemenin yarısı olsun.” sözünü rivâyet etmiştir. Akabinde şöyle iki beyte yer vermiştir:

الحلم زين و السكوت سلامة فإذا نظقت فلا تكن مكثارا
ما ان ندمت على السكوت بمرّة ولقد ندمت على الكلام مرارا

*Hilm süstür ve sükût selamet
Eğer konuşursan çok olmasın*

*Sükûta bir kez pişman olursan
Kelâma birçok kez pişman olursun.*

²⁸ Ebü’l-Kâsım Süleyman b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu‘cemu’l-kebîr*, thk. Hamdi Abdülmeçid es-Selefi (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 13: 75; Ebü’l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî, *Mecma’u’z-zevâ’id*, thk. Abdullah Muhammed Derviş (Beyrut: Dâru’l-Fikr, 1994), 2: 407.

²⁹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l- ‘ârifin*, 33a.

³⁰ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l- ‘ârifin*, 28b.

³¹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l- ‘ârifin*, 28a-29a.

³² Abdülmeçid b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l- ‘ârifin*, 26b-27b.

³³ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l- ‘ârifin*, 30b-31a.

³⁴ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l- ‘ârifin* 31b.

³⁵ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l- ‘ârifin*, 34a.

³⁶ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘*Arafâtü’l- ‘ârifin*, 11b-12a; Buhârî, “Rikâk”, 23; Müslim, “İmân”, 74.

Dilin afeti konusunu ayrıntılı bir şekilde inceleyen Abdülmecîd Efendi, atasözü olarak bilinen “Söz gümüşse, sükût altındır.” ifadesini Ebû Hanîfe’nin sözü olarak nakletmiştir.³⁷ Bu örnek dışında ‘Arafâtü’l-‘ârifîn’in neredeyse tamamı mutasavvıfların önemle üzerinde durdukları ahlâk ve edep konularını içerdiğini söylemek mümkündür.

2.2.4. Gramatik Tahlillere Yer Vermesi

Abdülmecîd Efendi, ihtiyaç olması halinde hadîsler içerisinde yer alan bazı kelimelerin manasını ayrıntılı bir şekilde izah etmeye çalışmıştır.³⁸ Bazı kelime ve cümlelerin gramatik tahlillerini yapmıştır. Mesela, on birinci hadîs “من أصبح منكم اليوم صائماً”³⁹ de “asbeha”nın (أصبح), “sâre” (صار); “saimen”nin ise haber (خير) olduğunu belirtmiştir.⁴⁰

2.2.5. Hikâyelere Yer Vermesi

Abdülmecîd Efendi, nakletmiş olduğu hadîslerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla bazı hikâyelerden yararlanmıştır. İsmi Muhammed ve Ahmed olanların fazileti ile ilgili bölümde bu iki ismin Allah katındaki değerini ifade etmek üzere şu hikâyeleri nakletmiştir:

“Ebû Abdillâh Mâlik’den şöyle bir hikâye anlatmaktadır: Hind diyarında Nümeyle isminde bir şehre vardım. Orada büyük bir ağaç gördüm ve badem gibi kabuklu bir meyvesi vardı. Bunun kabuğunu açtıklarında içinde yeşil bir yaprak çıkar ve üzerinde kırmızı bir hat ile Lâ ilâhe illallâh Muhammed Resûlullah yazısı görülmekteydi. Bu şehir halkına Hz. Rahmân yağmur yağdırmayıp ihsan etmese, onlar teberrüken bu yazı ile Allah’a dua edip yağmur isterler ve Hz. Melik-i Mennân bunun bereketi ile yağmur verir ve onları sevindirir. Ebû Vâil’den şöyle rivâyet edilmiştir: Hind diyarına gazaya çıktık. Orada bir ağaç gördük Onun üzerinde kızıl güller vardı. O güllerin üzerinde ak damarlardan Lâ ilâhe illallâh Muhammed Rasûlullah yazılmıştı. Yine aynı şekilde Hindistan’da bir kırmızı gül varmış ve onun üzerinde beyaz hat ile Lâ ilâhe illallâh Muhammed Resûlullah yazıldığı rivâyet edilmektedir.”⁴¹

2.2.6. Hadîslerin Sebeb-i Vüruduna Yer Vermesi

Abdülmecîd Efendi, ihtiyaç olması halinde hadîslerin sebeb-i vüruduna da değinmiştir. Mesela, “Kim bu kâfirleri bizden uzaklaştırırsa o

³⁷ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l-‘ârifîn, 13a, 13b, 14a.

³⁸ Mesela rahim kelimesi için bk. Abdülmecîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l-‘ârifîn, 39b.

³⁹ “Sizden her kim oruçlu sabahlarsa.” Bk. Müslim, “Zekât”, 87.

⁴⁰ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l-‘ârifîn, 15a.

⁴¹ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l-‘ârifîn, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, nr. 558.

Abdülmeçid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve ‘Arafâtü’l- ‘Ârifîn İsimli Eseri |129 *kimseye cennet vardır.”*⁴² hadîsini naklettikten sonra bu sözü Hz. Peygamber (sav), Uhud savaşının sıkıntılı bir sürecinde, yanında sadece ensardan yedi ve muhacirlerden iki kişi kaldığı ve Müslümanların dağılmak üzere oldukları ve müşriklerin onun canına kastettiği bir anda yedi kez arka arkaya söylediğini ifade etmektedir. Bu süreçte Hz. Talha’nın (ra) Onu savunmak adına büyük kahramanlık göstererek parmaklarını kaybettiğinden ve yirmi dört yerinden yaralandığından bahsetmektedir.⁴³ Bu örnek dışında göz değmesi,⁴⁴ Hz. Dâvûd’un (as) el emeği ile geçinmesi,⁴⁵ Hz. Peygamber’in (sav) müşriklere karşı Hassân b. Sâbit’i şiir okuması için görevlendirmesi⁴⁶ gibi konularda nakledilen hadîslerin sebab-i vüruduna da bu eserinde yer vermiştir.

2.2.7. Şarihlerin Şerhlerine Yer Vermesi

Abdülmeçid Efendi, hadîsleri şerh ederken zaman zaman bazı âlimlerin görüşlerine müracaat etmiştir. Özellikle Radıyyüddin Sâğânî’nin (ö. 650/1252) sahih hadîsleri derlediği *Meşâriku’l-enoâr* isimli eserine Ekmelüddîn Bâbertî (ö. 786/1384) (*Tuhfetü’l-ebrâr fi şerhi Meşâriku’l-enoâr*)⁴⁷ ve İbn Melek Kadı İzzeddin Firişte (ö. 821/1418) (*Mebâriku’l-ehzâr fi şerhi Meşâriku’l-enoâr*)⁴⁸ tarafından yapılan şerhlerinden yararlanmıştır. Ayrıca Nevevî’nin (ö.676/1277) *Şerhu Sahîh-i Müslim*⁴⁹ isimli çalışmasından istifade etmiştir. Ayrıca Abdülmeçid Efendi, hadîslerin şerh ve açıklama bölümünde konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla başka rivâyetler de nakletmiştir.

2.2.8. Rüyada Hadîs Alma Konusuna Yer Vermesi

Abdülmeçid Efendi, sûfiler tarafından değer verilen ancak hadîs usulü açısından herhangi bir bağlayıcılığı olmayan rüyada hadîs tahammülü ile ilgili konulara da temas etmiştir. Beşinci hadîs bu konu ile alakalıdır. Hadîsin Türkçe sened ve metin kısmı şöyledir: Ahmed b. Sehl’in şöyle dediği rivâyet edilmiştir: “Rüyamda Yahya b. el-Ektem’i gördüm. Ona: Ey Yahya! Rabbin sana ne ile muamele etti dedim. Dedi ki: Beni çağırdı ve ey kötü yaşlı! Sen şöyle yaptın, şöyle yaptın dedi. Ben de Ey Rabbin! Bana senden şöyle bahsedildi. Benden sana nasıl bahsedildi diye sordu. Bana Abdurrezzâk, Ma‘mer,

⁴² Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 19b; Müslim, “Cihâd”, 100.

⁴³ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 19b.

⁴⁴ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 22b.

⁴⁵ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn 24a.

⁴⁶ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 26b.

⁴⁷ Bk. Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn 21b, 28b, 28a, 38a.

⁴⁸ Bk. Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 15b, 16a, 28a, 32b, 34a, 34b.

⁴⁹ Bk. Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 32b.

Zührî, Urve, Aişe (ra), Nebî (sav) ve Cebrâîl aracılığı ile Senin (cc.) şöyle dediğin bana anlatıldı: “Bir Müslüman İslâm yolunda yaşlanırsa, ben ona azap etmekten hayâ ederim.” Bunun üzerine Sübhânehu ve Teâla “Abdurrezzâk, Ma‘mer, Zührî, Urve, Aişe, Nebî ve Cebrâîl doğru söylemişler” dedi ve sonra benim sağ taraftan cennete girmemi emretti.⁵⁰ Abdülmecîd Efendi bu rivâyeti aktarmak suretiyle kendisinin de rüyada hadîs tahammülü konusunda, sufiler gibi düşündüğünü göstermektedir.⁵¹ Yine aynı şekilde otuz altıncı hadîsin şerhinde bir hadîsin sıhhati konusunda *Meşariķu'l-envâr* müellifi Sâğānî'nin (ö. 650/1252) tereddüd yaşadığını ve bunu rüyasında Hz. Peygamber'e (sav) sorup sıhhatini öğrendiğinden bahsetmektedir.⁵²

3. Hadîsler ve Manzûm Tercümelere

Bu başlık altında ‘*Arafâtü'l-ârifîn*’de nakledilen hadîsler ve bu hadîslerin kaynakları hakkında bilgiler yer almaktadır. Ayrıca manzûm hadîs tercümelerinin transkripsiyonu yapılmıştır. Örnek olması açısından bu eserde bulunan ilk dört hadîsin mensûr tercümesinin transkripsiyonu da yer verilmiştir.

1. Hadîs

İsmi Muhammed ve Ahmed Olanların Fazileti

عن أنس بن مالك رضي الله عنه ، قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: يوقف عبدان بين يدي الله عز وجل فيأمر بمهما إلى الجنة فيقولان ربنا بما استأهلنا الجنة، يعني بأي شيء كنا أهلا للجنة ولم نعمل عملا تجازينا به الجنة فيقول الله لهما عبدي ادخلا فإني آليت على نفسي أن لا يدخل النار من اسمه أحمد ولا محمد.⁵³

Ma‘nel’l-hadîs: Ya‘ni rivâyet eyler Hâzret-i Enes bin Mâlik radiyallahu ‘anhu ki Rasûlullah şallahu ‘aleyhi ve sellem böyle buyurdu ki, rûz-i kıyâmet kıopacak ve faşl-ı huşûmet için⁵⁴ Hâzret-i ‘Izzet, kâdî olacak ‘ibâdullahdan iki ‘abdî nezd-i rahmânda ihdâr idüp dorgurla vaktâ ki Hâzret-i Allah anlara nigâh idecek hürşîd-i ihsân tâbân olup anlara duhûl-ı cinânla emr u fermân

⁵⁰ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü'l-ârifîn*, 9a.

⁵¹ Rûya, keşf ve ilhâm yoluyla hadîs rivâyet ve tashihi konusunda ayrıntılı bilgi için bk. Muhittin Uysal, *Tasavvuf Kültüründe Hadis* (Konya: Yediveren Yayınları, 2001), 70-79.

⁵² Abdülmecîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü'l-ârifîn*, 36b-37a.

⁵³ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü'l-ârifîn*, 3a; el-Hüseyn b. Ahmed b. Abdillâh b. Bekir es-Sayrafî, *Feđâilu't-tesmiye bi Ahmed ve Muhammed*, thk. Mecdî Fethî es-Seyyîd (Tantâ: Dâru’s-Sahâbe, 1990), 16; Ebû Şücâ’ Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye ed-Deylemî, *Firdevsü'l-ahbâr*, thk. Muhammed es-Saîd el-Besyûnî Zağlûl (Beyrut: Dâru’l-kütübî’l-ilmîyye, 1986), 5: 485; Bu rivâyet mevzu olarak değerlendirilmiştir. Bk. Ebü’l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. el-Cevzî, *Kitâbu’l-mevdûât*, thk. Abdurrahman Muhammed Osman (Medine: el-Mektebetü’s-Selefiyye, 1966), 1: 157.

⁵⁴ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘*Arafâtü'l-ârifîn*, 3a.

Abdülmeçid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve ‘Arafâtü’l- ‘Ârifîn İsimli Eseri |131 eyleye anlar dahı böyle diyeler ki Ey bizim Rabb-i A‘lâmız ve Pâdişah-ı bî-hemtâmız! Biz ne sebep ile senden bağ-ı cennete ve duhûl-ı nâz u ni‘mete müstehağ ve lâyığ olduk. Hâlbuki bizde ne bir ‘amel-i sâlih yoğdiki anuñla bize cenneti cezâ idüp nâz u ni‘mete bizi lâyığ ve sezâ ideydiñ. Hağ şubhânehu ve Te‘âla bunlara böyle nidâ idüp diye ki ey iki kullarum! Varın cennetime dâhil olup ruğ u reyhânıma vâşıl olun ki tağkîkan ben ezeli âzelde nefsime kaşem ve yemin idüp bu husûsî ta‘yîn ve tebyîn itmiş idim ki her kulumun ki adı Ağmed olup veyahûd nâmî Muhammed ola ben anı ‘azab-ı nârum ile mu‘azzeb itmeyüp belki nevâl-i lütfum ile bağ-ı cennette anı muğalled ve mühezzeb eyleyem. Allahumme’r-zuğna’l-ğulûde fî dâri’l-ğarâr bi ħürmet-i Muğammedin ve âlihi’l-ağyâr. Ma‘nel’l-ğadıis bi’nazmi’t-Türki:⁵⁵

Nazm

fâ ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün

*Dir Enes ol Rasûle yâr u Enîs
Didi Ağmed o Muştafâ-yı nefis*

*Yeom-i ‘uğbâda iki ‘abdi hemân
Dorğuralar Ĥudâ öñünde ‘ayân*

*Bunlara cennet ile emr ide Hağ
Diyeler Ey Ĥudâ! Ğanî mutlak*

*Ne ile vâşıl-ı cinân olduk
Lâyığ-ı lutf-ı müste ‘ân olduk*

*Hâlbukim bizde yoğ idi a ‘mâl
Tâ vereydiñ bize anuñla nevâl*

*Diye hağ añlara ki dâhil oluñ
Vâruben cennetime vâşıl olun*

*İyleyüp nefsime ezelde yemîn
Ben bunu eylemiş idim ta ‘yîn*

⁵⁵ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 3b.

*Her ki adı anuñ Muḥammed ola
Yāḥūd Aḥmed olup mümecced ola*

*Ben anı nāra itmeyem idḥāl
Koyuben cennete idem ifdāl.⁵⁶*

2. Hadîs

İsmi Muhammed ve Ahmed Olanların Fazileti

و في الخبر عن سيد البشر أنه صلى الله عليه و سلم يؤتى برجل يوم القيامة اسمه محمد فيقول الله تعالى أما استحييت إذ عصيتي و أنت سمي حبيبي فأنا أستحيي أن أعذبك و أنت سمي حبيبي⁵⁷

Ma‘nel’l-hadîs: Ya‘nî yevm-i kıyâmette bir raculi hużûr-i Rabbi’l-‘izzete getirürler ki adı Muḥammed ola ve Ḥaḳ subḥâhenu ve Te‘āla ana diye ki Ey ḳulum! niçün istiḥyâ itmedüñ şol zamānda ki baña ‘isyān eyledüñ. Hâlbuki sen benum ḥabibüm ile adaş idüm niçün bu ma‘nâyı ‘iz‘ân itmedün. Ammā ben saña ‘azāb itmeden istiḥyâ iderüm ki ḥabîbüm ismi ile müsemmasın.⁵⁸

Nazm

mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün mefā ‘ilün

*Ḥaberde vārid oldı kim buyurdı Aḥmed-i muḥtâr
Ki bir şahsı kıyâmette iderler hazrete iḥdâr⁵⁹*

*Ki adı ola Muḥammed nidā idüp diye Raḥmān
Niçün utanmadıñ şol demki ettin sen baña ‘işyān*

*Ḥabîbim adıla senüñ aduñ ḥod olmuş idi bir
Ye niçün anı iz‘ân itmeyüp hîç itmediñ tedbir*

*Pes îmdî ben revā görmez ‘azāb itmekligi bu dem
Ki sen olduñ ḥabîbimle müsemma çekme bu dem ğam*

*Ḥabîb-i ḥürmetini Ḥaḳ ri ‘āyet idecek neyler
Niçün ol kendü adı ḥürmetin hıfz itmeye eyler.⁶⁰*

⁵⁶ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l-‘ârifîn, 4a.

⁵⁷ Bu rivâyetin kaynak ve sıhhat derecesi tespit edilemedi.

⁵⁸ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l-‘ârifîn, 5a.

⁵⁹ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l-‘ârifîn, 5a.

⁶⁰ Abdülmecîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l-‘ârifîn, 5b.

3. Hadîs

Dâru'l-ukba'da Allah Teâla'nın Kullarına Rahmetinin Çokluğu

عن أبي هريرة رضي الله عنه أنه قال سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول جعل الله الرحمة مائة جزء فأمسك عنده تسعة وتسعين جزءاً وأنزل في الأرض جزءاً واحداً فيه يتراحم الخلق حتى إن الفرس لترفع حافرها عن ولدها خشية أن تصيبه فإذا كان يوم القيامة ضم تلك الواحدة إلى التسع والتسعين.⁶¹

Ma'ne'l-hadîs: ma'na-i hadîs-i şerif budur ki Rasûlullah (sav) buyurdu ki Allah Te'âla celle ve 'alâ rahmeti yüz eczâ eyledi. Doksan dokuz bölüğünü Cenâb-ı 'İzzet mabendinde imsâk eyledi ve bir bölüğünü arza inzâl eyledi. Ve ol bir rahmetin âsârındandır ki halâyık biri birine rahmet ve şefkat idüp işâbet-i mazarratdan ictinâb ve nefret eylerler. Hatta feresi görmez misin kaçan doğursa ayağını veledinin üzerinden ref' ider. Ya'ni aña zarar yetiše diyu havf ider ve kaçan yevm-i kıyâmet olsa ol bir rahmet ki dünyâya inzâl eylemiş idi. Melik-i müte'âl ol rahmet-i vahideyi ol katındaki doksan dokuz rahmete idhâl eyleyüp yüz rahmet eyleye. Ve ol yüz rahmetle ehl-i cenneti erbâb-ı fazl ve vüs'ât eyleyüp cümleden soñra cennete girene on bir bu dünyâ deñlü maķâm in'âm ide.⁶²

Abdulmeçid Efendi bu hadîsin manasını manzûm olarak tercüme etmemiştir. Bunun yerine hadîsin mensur tercümesinin akabinde naklettiği Yahya b. Mu'âz Râzî'nin münacatını nazma çevirmiştir. Şöyle ki:

Nazm

mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ülün

*Ne dirimiş işit Yâhya-i Râzî
İdüp Haķ hazretine hoş niyâzî*

*İlâhî cenneti halk eyleyüp sen
Muṭî'îne hem itdün anı mesken*

*Harâm itdün anı kâfirlere hem
Revâ görmedüñ anlar ola maḥrem*

*Melâ'ikiñ hem aña olmadı muḥtaç
Yemek içmek yoğ anlarda ki ola aç*

⁶¹ Abdülmeçid b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifin, 6b-7a; Buhârî, "Edeb", 19; Müslim, "Tevbe", 17.

⁶² Abdülmeçid b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifin, 7a.

*Sen iseñ itdüñ istiğnā cināndan
Ne cennet belki mecmu 'i cihandan*

*Pes imdi bize virmezsen cinānı
Ye ayruḡ kime virursin sen anı*

*Bize vir bende göz dāru's-selāmi
Kerīm olan ider mi red ḡulāmi.⁶³*

4. Hadîs

Allah Teāla'nın Azab ve İkâbından Korkmanın Fazileti

عن أبي سعيد الخدري رضى الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال : لقد دخل رجل الجنة ما عمل خيرا قط الا التوحيد قال لأهله حين حضره الموت : إذا أنا مت فأحرقوني ، ثم اسحقوني ، ثم اذروا نصفي في البحر ، ونصفي في البر ، فأمر الله البر والبحر فجمعاه ثم قال : ما حملك على ما صنعت ؟ قال : مخافتك قال : فغفر له بذلك.⁶⁴

Ma'ne'l-hadîs: Ebū Sa'îd el-Ḥudrî rağıyallahu 'anhu rivāyet eder ki Ḥazret-i Risālet şallahu 'aleyhi ve sellem buyurur ki taḥkîḡan bir racul cennete dāḡil oldu ki hergiz 'amel-i şālih işlemiş idi. İllā hemān tevḡidî var idi. Ya'nî Allahu birleyenlerden idi. Şirki yoḡdı. Kaçan zamān-ı mevtî ḡarîb olıcak, ehline vaşıyet eyledi ki ruḡum āḡirete gidecek cismumî nārla iḡrāḡ eyleñ ve ondan soñra külümü seḡḡ idüp nişfini berre ve nişfini bahre perākende eyleñ. Pes bu vaşıyeti yerüne getürecek Bār-î Te'āla ve teḡaddes berr u bahre emr eyledi ki ol perākende olan zerrātı her cihetten bir yere cem' ideler. Pes cem' idecek Rabbu'l-'izzet cismine cānını idḡāl idüp ana suāl eyledi ki Ey ḡulum! Bu fi'lî böyle itmege sañā ne bā'is oldu ol daḡî böyle cevāb virdi ki Yā Rabb! Meḡāfetuñ bā'is oldu. Pes Ḥakk-ı Te'āla ol ḡulumu kendünden ḡavf ve ḡaşyet ettügi ecelinden ḡünāhını maḡfired idüp duḡul-ı cennet eyle nāz u ni'mete ve 'izz u devlete irḡördi ve bu ḡadîş-i şerîfden bu ma'nāyı laḡif-i fehmlundu. Mehāfet-i Rabbî'l'izzet eḡḡal-ı 'ibādet ecmel-i ḡaşlet imiş. Allahumme'r-zuḡnā meḡāfetuke ve edḡılñā bi luḡfike cenneteke ve yessirlenā riḡvāneke ve rü'yeteke āmîn Yā Rabbe'l-'ālemîn.⁶⁵

⁶³ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-'ârifîn, 7b.

⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, Müsneđ, 17: 160.

⁶⁵ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-'ârifîn, 8a-8b.

Nazm

fâ ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün

*Ne buyurdu Ebû Sa ‘îd işit
Didi ol Muştafâ habîb-i ħudâ*

*Girdi bir kimse cennete tahkîk
Ki işlememişdi hiç ħayr aşlâ*

*Liki ancak hemân muvâhĥid idi
İtdi ehline ħîn-ı mevt işâ*

*Kaçan ölsem beni idün iĥrâk
Tâ ki nâr ide cimumi ifnâ*

*Nısfını berre şavurun külümün
Nısfî bahre tâki ola heba*

*Berr u bahre çu düşdi ol zerrât
Cem ‘ idün didi baĥr u berre ħudâ*

*Çünkü cem ‘ oldı şordı ana niçün
Böyle itdüñ ayâ kulum di bañâ⁶⁶*

*Didi Yâ Rab! Meĥâfetun oldı
Buña bâ ‘is ayâ şeh-i a ‘lâ*

*Pes ħudâ zenbini idüp maġfûr
İtdi bâġ-ı behişti aña ‘aṭâ.⁶⁷*

5. Hadîs

İslâm Yolunda Saçını Ağartan Kimsenin Fazileti

عن عائشة رضی اللہ عنہا عن المہی صلی اللہ علیہ وسلم عن جبرائیل علیہ السلام عن جل جلالک أنك قلت ما من مسلم یشیب شیبۃ فی الإسلام و أنا اريد أن أعذبه إلا و أنا استحي أن أعذبه.⁶⁸

⁶⁶ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 8b.

⁶⁷ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 9a.

⁶⁸ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 9a; Müellif bu hadisin sened kısmında Abdurrezak’ı (ö. 211/826/27) kaynak göstermektedir. Ancak Abdurrezak’ın

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

*Ahmed ibni Sehl didi ol hümām
Gördüm İbn-i Ektemi ben der menām*

*Didüm ana saña Rabbun neyledi
Didi kim katına da 'vet eyledi*

*Didi hem baña ki Ey şeyh-u kabîh
Niçün olduñ bunca zenbîle feđîh*

*Ben didum böyle virilmedi haber
Baña senden Ey İlahî mu 'teber*

*Didi ya ne didiler benden saña
Ne didilirse haber vir sen bana*

*Ben didum kim 'Abdirezżâk ol imām
Kim baña dirdi Mu 'ammer'den peyām*

*Hem Mu 'ammer Zührî'den virdi haber
Zührî dâhı 'Urve'den ki mu 'teber*

*'Urve didi 'Âişe buyurdi kim
Ol Resûl-i müctebâ hoş didi kim*

*Baña didi bunu Cibrîl-i Emîn
Sen buyurmuşsın ayâ Şah-ı mübîn*

*Hîç müslim yok ki ire bu devlete
Ya 'ni İslâm içre ire şeybete*

*Ben aña ta 'zîbî itmedüm murād
Şeybetine hürmet itdüm ki ola şād*

Musannef'inde ve diğer hadis kaynaklarında bu hadisin tam metnine ulaşılammıştır.

İtdüm istiḥyā aña ta zîbden
İtmedüm illā aña tehzîbden

Çünkü sen böyle buyurduñ Ey Habîr
Ben daḥı bir bendeñem şeyḥ-u kebîr

Umaram kim idesen baña niğāh
İy cemî ‘-ı ‘āleme olan penāh

Didi Allah ol Hudāvend-i cihān
‘Abdirezżāk’un sözi hakdur ‘ayān⁶⁹

Hem Mu ‘ammer Zührî ‘Urve bî-ḥılāf
Oldılar ḳavlinde şādıḳ yok güzaf

Şādıḳa oldı sözinde ‘Āiše
Lā cerem irişdi ol āsāyiše

Hem Rasûlüm dāḥı girçekdür hemîn
Aña öyle didi Cibrîl-i Emîn

Ben daḥı kulumde bilkil şādıḳam
Şıdḳıla mevşûf şāh-ı fāyıḳam

Anden emr itdiki ol şāh-ı cihān
Baña cennetde vireler hoş mekān

Cennetun şāğında bā emr-i celîl
Baña bir yir virdiler gāyet cemîl

Ande ben ‘iş üzreyem itme gümān
Şeybetüme itdi ḥurmet müste ‘ān.⁷⁰

⁶⁹ Abdülmeçîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 10a.

⁷⁰ Abdülmeçîd b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 10b.

6. Hadîs

Şirk Koşmamanın Fazileti

روى البخاري عن أبي ذر رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من مات من أمتك لا يشرك بالله شيئا دخل الجنة، قلت، وإن زنى وإن سرق! قال: وإن زنى وإن سرق.⁷¹

Nazm

mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ülün

*Rivāyet eyleyüp didi Buḥārî
Buyurdi didi Bū Zerr-i Ğifārî*

*Buyurdi Aḥmed-i Muḥtâr taḥkîk
Ki yokdur bunda şübhe eyle taşdık*

*Şu kim fevot olsa benüm ümmetümde
Hudāya şirki olmaduğı demde*

*Girür bil cennete bulup aña yol
Zinā hem seriķa iderse de ol.⁷²*

7. Hadîs

Sıla-i Rahmin Fazileti

روى البخاري عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال النبي صلى الله عليه وسلم من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليصل رحمه⁷³

Nazm

fâ 'ilātün mefâ 'ilün fe 'ilün

*Her ki îmân getirse Allāh'a
Yevm-i 'uḫbāya itse hem taşdık*

*Didi Ahmed ki vāşıl olsun ol
Şilā-i raḥimine bula tevfiķ*

⁷¹ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 10b; Buḥârî, "Bedü'l-halk", 6; Müslim, "Îmân", 153.

⁷² Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 11a.

⁷³ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 11a-11b; Buḥârî, "Bedü'l-halk", 6; Müslim, "Edeb", 85.

Abdülmeçid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve ‘Arafâtü’l- ‘Ârifin İsimli Eseri |139

Şıla-ı rahmini olan kâtı ‘
Kâtı ‘-ı rahmet olur ol taḥkîk⁷⁴

8. Hadîs

Misafire ve Komşuya İkrâm Etmenin Fazileti

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن أبي هريرة رضي الله عنه أنه قال قال رسول الله صلى الله عليه : من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه و من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيرا أو ليصمت.⁷⁵

Bu hadîsin manzûm tarzûmesi yapılmamıştır. Aşağıda yer alan nazma ise hadîsin açıklama bölümünde yer verilmiştir.

Nazm

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün

*Büyük ḥasletdürür bîl ḍayfa ikrâm
Ne didiler işit erbâb-ı ‘urfân*

*İdenler ḍayfına ta ‘zîm u tekrîr
Olalar bâğ-ı cennet içre ferḥân.⁷⁶*

9. Hadîs

Lâ ilâhe illah’ın Fazileti

روى مسلم عن عثمان رضي الله عنه أنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من مات وهو يعلم أنه لا إله إلا الله أى يعتقدده جزما دخل الجنة.⁷⁷

Nazm

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün

*Buyurdu Mustafâ her kimki ölse
Ve lâkin olsa anuñ i ‘tikâdı*

*Ki Ḥakdan ğayrı yokdur hergiz Allâh
Gire ol cennete ḥoş bula şâdı.⁷⁸*

⁷⁴ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 11b.

⁷⁵ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 11b-12a; Buhârî, “Rikâk”, 23; Müslim, “İmân”, 74.

⁷⁶ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 12b.

⁷⁷ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 14b; Müslim, “İmân”, 43.

⁷⁸ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 14b.

10. Hadîs

Şirk Koşmadan Allah'a Ulaşmanın Fazileti

روى مسلم عن جابر رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم من لقي الله لا يشرك به شيئا دخل الجنة ومن لقيه يشرك به دخل النار.⁷⁹

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'illün

*Ne buyurdu diñle ol mahbüb-u haq
Ol Muḥammed Mustafā ol bahtiyār*

*Her ki Allāh'a vara ol şirkile
Ola bil anuñ maqāmı қа 'rinār.⁸⁰*

11. Hadîs

Oruçlu Tutma, Cenaze Namazı Kılma, Fakire Yemek Yedirme, Hastayı Ziyaret Etmenin Fazileti / Hz. Ebû Bekir'in Fazileti

روى مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من أصبح منكم اليوم صائماً؟، قال أبو بكر: أنا، قال: فمن تبع منكم اليوم جنازة؟، قال أبو بكر: أنا، قال: فمن أطعم منكم اليوم مسكيناً؟، قال أبو بكر: أنا، قال: فمن عاد منكم اليوم مريضاً؟، قال أبو بكر: أنا، فقال صلى الله عليه وسلم: ما اجتمعن في امرئ إلا دخل الجنة.⁸¹

Nazm

mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

*Didi Aḥmed bugün sizden kim irdi şavmile şubḥa
Didi Bū Bekr ben irdum ayā mürsellere sultān!*

*Didi yine ki kim kıldı şalāt-ı meyyiti bugün
Didi Bū Bekr ben kıldum olup ferḥunde u ferhān*

*Didi yine ki kim idi bugün iṭ'ām-ı miskini
Didi Bū Bekr ben itdüm idüp iḥsān baña Sübhān*

*Didi yine mer'îdi kim şora vardı bugün sizden
Didi Bū Bekr ben vardum olup hādi bana Raḥmān*

⁷⁹ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 14b-15a; Müslim, "Îmân", 152.

⁸⁰ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 15a.

⁸¹ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 15a-b; Müslim, "Zekât", 87.

Abdülmeçid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve ‘Arafâtü’l- ‘Ârifin İsimli Eseri |141

*Didi Aḥmed ki bunlar bir kişide cümle cem ‘ olsa
Hisâb olmadın ol cennâta girüp eyleye seyran*

*Hisâb ve hem ‘azâb olmaz sözün cennâte girmekdür
Mecîdî bendegüñ senden temennâsî eyâ Sultân⁸²*

*Egerçi ande bu luṭfe liyâkat yokdurur Yâ Rab!
Deliñin luṭfuña şart-ı liyâkat yokdur Ey Deyyân!⁸³*

12. Hadîs

Sabah ve İkinci Namazının Fazileti

اتفق مسلم والبخاري عن أبي موسى رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من صلى البرّدين، دخل الجنة⁸⁴

Nazm

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

*Buyurdu Mustafâ her kim şalât-ı fecrle ‘asrî
Edâ itse duḥûl-i cennet ile ol ola mes ‘ud*

*Ki bunlar çünkü vakt-ı ḡaflet ile vakt-i şuḡl oldu
Duḥûl-ı cennetile ‘izzete pes bu durur maḳşûd.⁸⁵*

13. Hadîs

Sabah ve Yatsı Namazını Cemaatle Kılmanın Fazileti

روى مسلم عن عثمان بن عفان رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من صلى العشاء في جماعة فكأنما قام نصف الليل ومن صلى الصبح في جماعة فكأنما صلى الليل كله.⁸⁶

Nazm

fâ ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün

*Didi Aḥmed ‘iṣâ namâzını
Her ki kılrsa cemâ ‘at ile anı*

⁸² Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 16a.

⁸³ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 16b.

⁸⁴ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 16b; Buhârî, “Mevâkitu's-salâh”, 26; Müslim, “Mesâcid”, 215.

⁸⁵ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 17a.

⁸⁶ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 16b; Müslim, “Mesâcid”, 260.

*Gicenüñ nişfinun kıyamunca
Vire ecr ana ol şeh-i muğni*

*Her ki şubhı cemâ'at ile edā
Eylese añada o ferd u ğani*

*Gicenüñ cümlesi namāzınca
Vire ecri bula sevāb-ı heni.⁸⁷*

14. Hadîs

Revâtib ve Müekkede Sünnetleri Kılmanın Fazileti

روى مسلم عن أم حبيبة رضي الله عنها أنها قالت قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من صلى في يوم ثنتي عشرة سجدة تطوعا بني له بيت في الجنة.⁸⁸

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

*Didi Aḫmed kılsa bir günde kişi
On iki rek 'at teḫavvudan namāz*

*Aña cennet içre bir ev yapıla
Girüp anuñ içre bula imtiyāz.⁸⁹*

15. Hadîs

Hasta Ziyaretinin Fazileti

روى مسلم والبخاري عن ثوبان رضي الله عنه مولى رسول الله صلى الله عليه وسلم إنه قال: من عاد مريضا ، لم يزل في خرفة الجنة حتى يرجع.⁹⁰

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

*Didi Aḫmed ki her ki anuñ ḫūyi
Ḥasta olanları 'iyādet ola*

⁸⁷ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 17b.

⁸⁸ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 18a; Müslim, "Salâtu'l-müsâfirîn", 102.

⁸⁹ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 18b.

⁹⁰ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 18b; Müslim, "Birr", 41.

*Zâyil olmaya yemişin yemeden
Şemerin kesmek aña ‘âdet ola.⁹¹*

16. Hadîs

Mescide Gitmenin Fazileti

روى مسلم عن أبي هريرة رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: من غدا إلى المسجد أو راح، أعد الله له في الجنة تراً كلما غدا أو راح.⁹²

Nazm

fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

*Didi Aḥmed her ki her şubḥ u mesā
Zāhib ola mescide Rabb-i ‘ulā*

*Aña cennetde nüzül iḥḍār ide
Varduğınca vire aña ol Hudā.⁹³*

17. Hadîs

Mühâcir, Ensâr ve Talha’nın (ra) Fazileti

روى مسلم عن أنس رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من يردهم عنا وله الجنة.⁹⁴

Nazm

fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün

*Didi Aḥmed kim durur kim def‘ ide
Şerrini kâfirlerün bizde bu dem*

*Tāki Allāh aña idüp luṭf u cūd
Cennet içre ide anı muḥterem.⁹⁵*

⁹¹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 18b.

⁹² Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 18b-19a; Buhârî, “Ezân”, 37; Müslim, “Mesâcid”, 285.

⁹³ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 19a.

⁹⁴ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 19b; Müslim, “Cihâd”, 100.

⁹⁵ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 20a.

18. Hadîs

Müslüman ve Temizliğin Fazileti

اتفق مسلم والبخاري على الرواية هريرة رضى الله عنه قال أنه لقيت رسول الله صلى الله عليه وسلم في بعض طرق المدينة وأنا جنب فاحد بيدي فمشيت معه حتى قعد فانسللت يعني ذهبت بحفية فاغتسلت ثم جئت فقال : أين كنت يا أبا هريرة فقلت كنت جنباً فكرهت أن أجالسك وأنا على غير طهارة فقال إن المؤمن لا ينجس.⁹⁶

Nazm

mef'ülü mefâ'ülü mefâ'ülü fe'ülün

*Ne didi işit fahr-ı cihân şâh-ı risâlet
Mü'min necis olmaz kaçan irişse cenâbet*

*Müşriklere Kur'an'da necis didü ki Allâh
Budur ki 'akâyidlerine irdi necâset.⁹⁷*

19. Hadîs

Takvanın Fazileti

روى مسلم عن سعد بن أبي وقاصرضي الله عنه أنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم إن الله يحب العبد التقي الغني الخفي⁹⁸

Nazm

mefâ'ülün mefâ'ülün fe'ülün

*Buyurdu Hazret-i Ahmed ki tahkîk
Sever 'abd-i takısın Rabb-ı Rahmân*

*Ki ya 'nî ictinâb idüp günahdan
İde perhiz idüp ol terki 'işyân*

*Sever nefsi ğani olan kulin hem
Ye malı olup ide cüd u ihsân*

*Sever 'uzletde olan bendesin hem
Da 'îfâ ne ye rahm ide firâvân.⁹⁹*

⁹⁶ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 20a-20b; Buhârî, "Gusl", 24; Müslim, "Hayz", 116.

⁹⁷ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 20b-21a.

⁹⁸ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 21b; Müslim, "Zühd", 11.

20. Hadîs Nazar Değmesi

عن أبي هريرة و ابن عباس رضي الله عنهما أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال: العين حق.¹⁰⁰

Nazm

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün

*Buyurdu Muştafâ kim ‘ayn hâkdır
İrer andan zarar bâ-emr-i sübhân*

*Didiler ‘ayn mer’î kabre koyar
Cimâli kıdre koyar yoğ olur cân.¹⁰¹*

21. Hadîs En Güzel ve Üstün İyilik

روى مسلم عن ابن عمر رضي الله عنهما أنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: إن أبر البر أن يصل الرجل أهل ود أبيه بعد أن تولى الأب.¹⁰²

Nazm

fâ ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün

*Didi Ahmed eberr-i bir oldur
Pederini sevenleri sever ol*

*Olup anlâra luţf ile vâşıl
Bula meyl u maħabbete hoş yol.¹⁰³*

22. Hadîs Kişinin El Emeğini Yemesi

روى البخاري في صحيحه عن أبي هريرة رضي الله عنه أنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم إن داود النبي الله عليه السلام كان يأكل الأ من عمل يده.¹⁰⁴

⁹⁹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 22a.

¹⁰⁰ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 22b; Buhârî, “Tıbb”, 35; Müslim, “Selâm”, 41.

¹⁰¹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 23a.

¹⁰² Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 23a; Müslim, “Birr”, 12.

¹⁰³ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 23b.

¹⁰⁴ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 23b-24a; Buhârî, “Buyû’”, 15.

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

*Muṣṭafā didi ki Dāvūd Nebî
Buyıdı bilgil ki añun 'ādeti*

*Yir idi kesb-i yedinden ol ıta 'ām
Vakf mālından iderdi nefreti.¹⁰⁵*

23. Hadîs

Güzel Şiir ve Hassân b. Sâbit'in Fazileti

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن عائشة رضي الله عنها أنها قالت أمر النبي صلى الله عليه وسلم بحجو قريش حين هجوه فأرسل إلى بن رواحة فهجاهم فلم يرض و أرسل إلى كعب بن مالك فلم يرض ثم أرسل إلى حسان بن ثابت فلما دخل عليه قال حسان دخل عليه عليه السلام أخرج لسانه فجعل يجره ويقول والذي بعثك بالحق لأفرينهم بلساني فري الأدم فقال عليه السلام لا تعجل فإن أبا بكر رضي الله عنه أعلم قريش بأنسابها وإن لي فيهم نسبا حتى يلخص لك نسبي فأتاه حسان ثم رجع فقال يا رسول الله قد بين لي نسبك أبو بكر رضي الله والذي بعثك بالحق لا لخصن نسبك منهم كما يسئل الشعرة من العجين قال النبي صلى الله عليه وسلم إن روح القدس لا يزال يؤيدك ما نافحت عن الله ورسوله¹⁰⁶

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

*Didi Hassân'a Resül-i Muṣṭafā
Saña nuşret itmeden peyk-i ħudā*

*Zāil olmaz çünki sen men 'idesin
Hicvini müşriklerüñ edüp nidā.¹⁰⁷*

24. Hadîs

Cinsî Münasebet Öncesinde İstihare ve Duanın Fazileti

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن ابن عباس رضي الله عنهما، قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: " لو أن أحدكم إذا أراد أن يأتي أهله، فقال: باسم الله، اللهم جنبنا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقتنا، فإنه إن يقدر بينهما ولد في ذلك لم يضره شيطان أبدا.¹⁰⁸

¹⁰⁵ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 25a.

¹⁰⁶ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 25a-b; Müslim, "Fedâilu's-sahabe", 157.

¹⁰⁷ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 26a.

¹⁰⁸ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 27b; Buhârî, "Tevhîd", 13; Müslim, "Nikâh", 116.

Nazm

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

*Buyurdu Muştafâ her kim cimâ ‘a ol ide ‘azmı
Diye ol besmeleden soñra yâ Allâh yâ Rahmân*

*İrâğ eyle beni şeytândan itmesün baña mekri
Dağı rızık itdüğün evlâde andan irmesün hüsran¹⁰⁹*

*Eger böyle diyüp itse cimâ ‘i olsa evlâdı
Aña hergiz zarar iremeye ol mekri çok şeytân.¹¹⁰*

25. Hadîs

Cinsel İlişki Öncesinde Abdest¹¹¹

روى مسلم عن أبي سعيد رضى الله عنه قال النبي صلى الله عليه وسلم أكله إذا أتى أحدكم أهله ثم أراد أن يعود فليتوضأ بينهما.¹¹²

Nazm

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

*Muştafâ didi ki sizden biriñüz
Ehl-i birle eylese birkez cimâ ‘*

*Soñra ol bir dağı itmek istese
Yusun ol fercîni itsün intifâ ‘¹¹³*

26. Hadîs

İkramı Kabul Etmek

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن عمر رضى الله عنه أنه قال استعملني النبي صلى الله عليه وسلم على الصدقة فاراد أن يعطيني منها أجرة فقلت يا رسول الله إنما عملت لله فقال عليه السلام إذا أعطيت شيئاً من غير مسألة فكل و تصدق.¹¹⁴

¹⁰⁹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 29a.

¹¹⁰ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 28a-29b.

¹¹¹ 25. hadis ve sonrasının konu başlıkları müellif tarafından yazılmadığından dolayı konunun içeriğine uygun bir şekilde tarafımızca belirlenmiştir.

¹¹² Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 29b; Müslim, “Hayz”, 27.

¹¹³ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 29b.

¹¹⁴ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 30a; Müslim, “Zekât”, 112.

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

*Muṣtafā didi kim bir şey saña
Virselers sen anı itmedin taleb*

*Yi anı gersen aña muhtācseñ
Ger degülseñ gayre vir ki ide tarab.¹¹⁵*

27. Hadîs

27. hadîs her iki nüshada da bulunmamaktadır.

28. Hadîs

Farz Namazdan Sonra Namaz Kılınmaz

روى مسلم عن أبي هريرة رضى الله عنه ، قال النبي صلى الله عليه و سلم : إذا أقيمت الصلاة فلا صلاة إلا المكتوبة.¹¹⁶

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

*Ger müezzîn farza itse kâmeti
Didi Aḥmed ol ḥabîb-i müste 'ân*

*Ḳılmasun ol dem muşallî sünneti
Farza itsün iktidâ ol dem hemân*

*Tâ ḳıla farzı 'alâ vechi'l-kemâl
Hem bula ecr-i cemâ 'at bî-gerân.¹¹⁷*

29. Hadîs

Cuma Namazından Sonra Kılınan Namazın Rekâti

روى مسلم عن أبي هريرة قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: من كان منكم مصليا بعد الجمعة فليصل أربعاً.¹¹⁸

¹¹⁵ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 30a.

¹¹⁶ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 30a-30b; Buhârî, "Ezan", 38; Müslim, "Salâtu'l-müsâfirîn", 63.

¹¹⁷ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 31a.

¹¹⁸ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 31a; Müslim, "Cuma", 69.

Nazm

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

*Buyurdı Muştafâ sizden biriñüz cum ‘adan soñra
Namâz kılmak dilese kılsun ol dört rek ‘atı kâmil*

*Kalan günler gibi ol iki rek ‘at kılmasun tâ kim
Aña ol günde elṭâf-ı ḥudâ bî-ḥad ola vâşıl.¹¹⁹*

30. Hadîs

Namazı Hafif Kıldırma

120. روى مسلم عثمان بن أبي العاص رضی الله عنه أنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أمت قوما فأخف بهم الصلاة.¹²⁰

Nazm

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

*Dir Nebî bir kavme ger olsañ imâm
Kıl namâzı anlara şâhum ḥafif*

*Tâ meşakkat gelmeyüp şâd olalar
Kim cemâ ‘atde ola pîr-i zayıf.¹²¹*

31. Hadîs

Namazda Fatihadan Sonra Âmin Demek

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن أبي هريرة رضی الله عنه أنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم قال إذا أمن الإمام فأمنوا فإنه من وافق تأمينه تأمين الملائكة غفر له ما تقدم له ما تقدم من ذنبه.¹²²

Nazm

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

*Didi Aḥmed ger dise âmîn imâm
Siz daḥı âmîn diñ ey mü‘minân*

¹¹⁹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 31b.

¹²⁰ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 32a; Müslim, “Salât”, 187.

¹²¹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn 32a.

¹²² Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn 32a-32b; Buhârî, “Ezan”, 110; Müslim, “Salât”, 72.

*Kim fereřteler dağı āmīn dir
Mü'minīne olup anlar nāsırān*

*Ger muvāfık olsa te'mīn-i imām
Bil melek te'mīnīne olur hemān*

*Ya 'nī geçmiş zenbi hep mağfūr olup
'Avn-ı haqqīle olur ehl-i cinān.¹²³*

32. Hadīs

İmam Hutbe İçin Minbere ıktığında Namaz Kılma

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن جابر رضي الله عنه أنه قال إذا جاء أحدكم يوم الجمعة وقد خرج الامام فاركع ركعتين.¹²⁴

Nazm

mefā 'ilūn mefā 'ilūn mefā 'ilūn mefā 'ilūn

*Eger sizden biriñüz cum 'a gūni cāmi 'a gelse
Hađīb amma ki olsa hūṭbede kılsun iki rek 'at*

*Ki ya 'nī kılmadan oturmasun taḥıyyate'l-mescid
Ki haqq-ı mescidi itsūn edā tā kim bula 'izzet.¹²⁵*

33. Hadīs

Cuma Gūnü Temizlik

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن ابن عمر رضي الله عنهما عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال من جاء منكم الجمعة فليغتسل.¹²⁶

Nazm

fā 'ilātūn fā 'ilātūn fā 'ilūn

*Muřafā didiki sizden biriñüz
Cum 'aya gelmek dilese evvelā*

¹²³ Abdūlmecīd b. Nasūh, 'Arafātü'l-ârifin, 33a.

¹²⁴ Abdūlmecīd b. Nasūh, 'Arafātü'l-ârifin, 33a; Buhârî, "Cuma", 30; Müslim, "Cuma", 59.

¹²⁵ Abdūlmecīd b. Nasūh, 'Arafātü'l-ârifin, 33b .

¹²⁶ Abdūlmecīd b. Nasūh, 'Arafātü'l-ârifin, 33b; Buhârî, "Cuma", 2; Müslim, "Cuma", 2.

Abdülmeçid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve ‘Arafâtü’l- ‘Ârifîn İsimli Eseri |151

*Ġusl idüp kılsun namâz-i cum ‘ayı
Tâ bihâr-ı rahmete dâhil ola.¹²⁷*

34. Hadîs Hac Âdâbı

روى البخاري عن أبي هريرة رضي الله عنه أنه قال قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقول: من حجج الله فلم يرفث ولم يفسق، رجع
كيوم ولدته أمه.¹²⁸

Nazm

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

*Muştafâ didiki bir kimse eger
Haccı lillâh itse ‘ışyân itmeden*

*Hem refes itmezsüzün itse rucû ‘
Anadan doğma ola ol gitmedin.¹²⁹*

35. Hadîs

Veba Hastalığı Olan Yere Girip Çıkmamak

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن أسامة بن زيد رضي الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا سمعتم بالطاعون
بأرض فلا تدخلوها وإذا وقع بأرض وأنتم بها فلا تخرجوا منها.¹³⁰

Nazm

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

*Kaçan bir yirde siz tã ‘ün işitseñüz aña girmek
Eger bir yirde olsañuz ki tã ‘ün andadur çıkmak.¹³¹*

36. Hadîs

Yemek Hazır olunca Namazı Tehir Etmek

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن ابن عمر رضي الله عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا كان أحدكم على
الطعام فلا يعجل حتى يقضي حاجته منه، وإن أقيمت الصلاة.¹³²

¹²⁷ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 34a.

¹²⁸ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 34a-34b; Buhârî, “Hac”, 4; Müslim, “Cuma”, 2.

¹²⁹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 35b.

¹³⁰ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 35b; Buhârî, “Tıbb”, 29; Müslim, “Selâm”, 97.

¹³¹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 36a.

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

*Muştafā didi o fahr-i enbiyā
Orta yire kónsa ger ekl-i 'aşā*

*Kāmet olunsa şalāte ol zemān
Evvelā ekl-i 'aşā itsün hemān*

*Ba 'dehu kılsun nemāzı şevkile
Gitmesun göñli ta 'āme zevkile.¹³³*

37. Hadís

Kelime-i Şehadet

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن أنس بن مالك رضى الله عنه أنه قال قال رسول الله صلى الله عليه و سلم ما من أحد يشهد أن لا إله إلا الله، وأن محمداً رسول الله صدقاً من قلبه، إلا حرمه الله على النار.¹³⁴

Nazm

fā 'ilātün mefā 'ilün fe 'ilün

*Didi Aḥmed ki bir eḥad yoḡdur
Girmeye Lā ilāhe illallāh*

*Hem şehādet idüp daḡı deye kim
Muştafā oldı ḡaḡ Rasūlullāh¹³⁵*

*İtdi böyle diyenleri āzād
Nārdan ol kerîm u berr u ilāh.¹³⁶*

¹³² Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 36a; Buhârî, "Ezân", 42; Müslim, "Salât", 66.

¹³³ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 37a.

¹³⁴ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 37b; Buhârî, "İlim", 50; Müslim, "İmân", 53.

¹³⁵ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 37b.

¹³⁶ Abdülmecîd b. Nasûh, 'Arafâtü'l-ârifîn, 38a.

38. Hadîs

Çocukların Anne-Babanın Cennete Girmesine Vesile Olması

روى البخاري عن أنس رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال ما من الناس مسلم يموت له ثلاثة من الولد لم يبلغوا الحنث إلا أدخله الله الجنة بفضل رحمته إياهم.¹³⁷

Nazm

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

*Didi Aḥmed hîç müslim yok durur
Fevt ola şulbinden anun üç veled*

*Üçi bile olalar ma ‘şüm pāk
Neyler işit aña ol ferd u şamed*

*Raḥmet idüp anlara ataların
Cennete idḥāl ider idüp meded.¹³⁸*

39. Hadîs

Akrabayı Ziyaretin Rızkın Genişlemesine Vesile Olması

اتفق مسلم والبخاري على الرواية عن أنس رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال من سره أن يبسط له في رزقه، أو ينسأ له في أثره، فليصل رحمه.¹³⁹

Nazm

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

*Buyurdı Muştafâ her kim dilese rızkı çoğ ola
Daḥı ‘umrı tavîl ola ol olsun raḥmine vâşıl*

*Ki erḥâm-ı şilâ itmek şu denlü oldı enfa ‘ ki
İdüp rızkı firāvân ‘umrı daḥı eyler ol kemâl.¹⁴⁰*

¹³⁷ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 38a; Buhârî, “Cenâiz”, 90; Müslim, “Birr”, 150.

¹³⁸ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 38b.

¹³⁹ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 38b; Buhârî, “Buyu’”, 13; Müslim, “Birr”, 20.

¹⁴⁰ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifîn, 39b.

40. Hadîs Sıla-i Rahim

روى البخاري عن أبي هريرة رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: إن الرحم شحنة من الرحمن، فقال الله: من وصلك وصلته، ومن قطعك قطعته.¹⁴¹

Nazm

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

*Didi Aḥmed kim 'urūḳ oldı raḥim
Eylemişdür ismi raḥmāne duḥūl*

*Ḥalk idicek didi Allah aña kim
Saña vaşl olan bulur baña vuşul*

*Kaṭ' iden emma seni belkin 'ayān
Raḥmet u lutfun aña itmez şumul.¹⁴²*

4. Hadîslerin Kaynakları ve Sıhhat Durumu

Daha önce de belirtildiği üzere Abdülmecîd Efendi bu kırk hadîs çalışmasında 27. hadîsi sehven atlayarak toplam 39 hadîs nakledilmiştir. 1., 2., 3., 4. 5. ve 20. hadîslerin dışında naklettiği hadîslerin hangi kaynaklarda yer aldığını bizzat hadîslerin sened kısmının başında kendisi belirtmiştir. Bu rivâyetlerin 14'üne *اتفق مسلم والبخاري* (Buhârî ve Müslimin ittifak etti), 13'üne Müslim rivâyet etti (*روى مسلم*) ve 6'sına Buhârî rivâyet etti (*روى البخاري*) şeklinde başlayarak hadîsleri nakletmiştir. Abdülmecîd Efendi 14. hadîsin şerhinde nakletmiş olduğu başka bir hadîsin ise Tirmizî'nin *el-Câmi'* eserinde bulunduğunu belirtmiştir.¹⁴³

Bu bilgilere göre Abdülmecîd Efendi, 6 hadîs dışında '*Arafâtü'l-ârifin*'de nakledilen hadîslerin tamamının Buhârî, Müslim veya her ikisinde olduğunu belirtmiştir. Ancak Abdülmecîd Efendi'nin vermiş olduğu kaynak bilgilerinde bazı küçük hataların olduğu tespit edilmiştir. Mesela, müttetekun aleyh olarak naklettiği hadislerin sayısı 14 değil, 16'dır. Müslim'den rivâyet ettiği hadisler 13 değil, 14'dür. Buhârî'den naklettiği hadîsler ise 6 değil 3'tür.

Kaynağını vermediği hadîslerin ise 2'sinin (3. ve 20. hadîsler) müttetekun aleyh, 1 hadîsin ise Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde olup

¹⁴¹ Abdülmecîd b. Nasûh, '*Arafâtü'l-ârifin*', 39b; Buhârî, "Edeb", 13.

¹⁴² Abdülmecîd b. Nasûh, '*Arafâtü'l-ârifin*', 40a.

¹⁴³ Bk. Abdülmecîd b. Nasûh, '*Arafâtü'l-ârifin*', 18a.

Abdülmeçid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve ‘Arafâtü’l- ‘Ârifin İsimli Eseri |155 sahih liğayrihi (4. Hadîs) olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında 1 hadisin mevzu olduğu görülmüş (1. hadîs) olup; iki hadisin (2. ve 5. hadîsler) ise kaynağı tespit edilmemiştir.¹⁴⁴

Sonuç

Bu çalışmada XVI. yüzyıl Osmanlı müelliflerinden Abdülmeçid b. Nasûh b. İsrâîl el-Amâsî el-Tosyavî'nin kaleme aldığı ‘Arafâtü’l- ‘ârifin li’l- vukûf fi mevkihi ‘ibâdeti rabbi’l- ‘âlemîn fi ehâdisi Seyyidi’l-murselîn isimli eseri incelenmiştir. Bu risale manzûm ve mensûr tercümeleri, kelâm, fıkıh, hadîs şerhleri ile zenginleştirilmiş bir kırk hadîs çalışmasıdır. Her ne kadar bu eser, bir kırk hadîs çalışması olsa da sehven bir hadîs eksik bırakıldığından dolayı 39 hadîsten müteşekkil bir risaledir.

Eser Osmanlı'nın yükselme döneminde kaleme alındığından, o dönemin dilini yansıtmaktadır. Müellif hadîslerin manzûm tercümelerini hangi vezinle yazdığını belirtmemiştir. Ancak 19. hadîsin manzûm tercümesinin kenarına *mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün*¹⁴⁵ vezni not olarak düşülmüştür. Bu notun kimin tarafından buraya kaydedildiği ise tespit edilememiştir. Her bir hadîsin nazma aktarılması müellifin güçlü bir edebî yönünün olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada manzûm hadîs tercümesinin transkripsiyonu yapılırken vezinleri hakkında da bilgilere de yer verilmiştir.

‘Arafâtü’l- ‘ârifin’de Abdülmeçid Efendi nakletmiş olduğu hadîslerle bağlantı olan kelâm ve fıkıh problemlerine değinmiş ve mezheplerin görüşlerini nakletmiştir. İtikadda Ehl-i Sünnet, amelde ise Hanefî mezhebinin görüşlerini tercih ettiği görülmüştür. Mutassavıfların ahlâk ve edep ile ilgili yorumlarına yer vermesi, onun tasavvufî yönünün olduğunu göstermektedir. Ayrıca rüyada hadîs tahammülü konusunda sûfilerle aynı düşüncede olduğu tespit edilmiştir.

Abdülmeçid Efendi, hadîslerin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla bazı gramatik tahlillere, hikâyelere, hadîslerin sebab-i vüruduna ve şarihlerin şerhlerine müracaat ettiği müşahede edilmiştir.

Sihhat ve kaynak açısından ise bu eserde nakledilen hadîslerin büyük çoğunluğunun temel hadîs kaynaklarında yer aldığı ve sahih olduğu sonucuna varılmıştır.

¹⁴⁴ Bir önceki başlıkta hadîsler nakledilirken dipnotlarda rivâyetlerin kaynakları hakkında bilgi verilmiştir.

¹⁴⁵ Abdülmeçid b. Nasûh, ‘Arafâtü’l- ‘ârifin, 22a.

Kaynakça

- Abdülmecîd b. eş-Şeyh Nasûh b. İsrâîl. *'Arafâtü'l-ârifîn li'l-vukûf fi mevkıfi 'ibâdeti rabbi'l-âlemîn fi ehâdisi Seyyidi'l-murselîn*. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, 558.
- Ahmed b. Hanbel. *el-Müsned*. Thk. Şuayb Arnâvût. 50 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1999.
- Aktürk, İsmet. *Abdülmecîd b. Nasûh'un Hadisçiliği ve Sürûru'n-Nâzirîn Adlı Risalesindeki Hadislerin Tahrîci*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2013.
- Bağdâdî, İsmail b. Muhammed Emîn. *Hediyetü'l-ârifîn esmâü'l-müellifîn ve âsârü'l-musannifîn*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1951.
- Bağdâdî, İsmail b. Muhammed Emîn. *İzâhü'l-meknûn fi zeyli 'alâ Keşfi'z-zünûn an esâmi'u'l-kütübi ve'l-fünûn*. Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsi'l-arabiyye, ts.
- Bursalı, Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. 3 Cilt. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1333.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *el-Câmi'u's-şahîh*. Thk. Muhammed Zehir Nasire'n-Nasır. 9 Cilt. Dimeşk: Dâru Tavku'n-Necâ, 2002.
- Deylemî, Ebû Şücâ' Şîrûye b. Şehredâr b. Şîrûye. *Firdevsü'l-ahbâr*. Thk. Muhammed es-Saîd el-Besyûnî Zağlûl. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1986.
- Edirnevî, Ahmed b. Muhammed. *Tabakâtü'l-müfessirîn*. Thk. Süleyman b. Salih el-Huzey. Medine: Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikem, 1997.
- Hayta, Ufuk. *Abdülmecîd b. Nasûh Tosyevî'nin (ö. 1588) Hayatı, Eserleri ve el-Hüdâ ve'l-Felâh Adlı Tefsir Risâlesinin Tahkîki*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2008.
- Heysemî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân. *Mecma'u'z-zevâ'id*. Thk. Abdullah Muhammed Derviş. 10 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1994.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh en-Nemrî. *Câmi'u beyâni'l-ilm ve fağlihi*. Thk. Ebü'l-Eşbal ez-Züheyri. 2 Cilt. Demmâm: Dâru İbni'l-Cevzi, 1994.
- İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec Abdurrahman b. Ali. *Kitâbu'l-mevdû'ât*. Thk. Abdurrahman Muhammed Osman. 3 Cilt. Medine: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1966.
- Kandemir, M. Yaşar. "Kırk Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25: 467-70. Ankara: TDV Yayınları, 2002.

- Abdülmeçid b. Nasûh et-Tosyavî el-Amâsî (ö. 996/1588) ve 'Arafâtü'l- 'Ârifin İsimli Eseri |157
Karahân, Abdülkadir. *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1991.
- Kehhâle, Ömer Rıza. *Mu'cemü'l-müellifîn*. Beyrut: Dâru ihyâi kütübî'l-arabiyye, ts.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. *Şaḥîḥu Müslim*. Thk. Muhammed Fuâd Abdalbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-ihyâi't-turâsî'l-arabiyye, 1991.
- Sayrafî, el-Hüseyn b. Ahmed b. Abdillâh b. Bekir. *Feḏâilu't-tesmiye bi Aḥmed ve Muḥammed*. Thk. Mecdî Fethî es-Seyyîd. Tantâ: Dâru's-Sahâbe, 1990.
- Ṭaberânî, Ebü'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed. *el-Mu'cemu'l-kebîr*. Thk. Hamdi Abdülmeçîd es-Selefî. 28 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Uysal, Muhittin. *Tasavvuf Kültüründe Hadis*. Konya: Yediveren Yayınları, 2001.
- Yasar, Abdizâde Hüseyin Hüsameddin. *Amasya Tarihi*. 12 Cilt. Amasya Belediyesi Kütüphanesi.
- Yıldırım, Selâhattin. *Osmanlı'da Kırk Hadis Çalışmaları*. İstanbul: Osmanlı Hadis Araştırmaları, 2000.